1863. N°. 61.

LEYDSCHE COURANT.

De Courant wordt Maandag, Woensdag en Vrijdag uitgegeven. Die van Maandag komt uit Zaturdag avond.

VRIJDAG 22 MEI.

De prijs der Courant is f 3.— per vierendeel jaars. Afzonderlijke nommers zijn tegen 10 Cents verkrijgbaar.

Bij deze Courant behoort een BIJVOEGSEL.

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

LEYDEN, 21 Mei.

In de zitting van den gemeenteraad van heden zijn als leden der plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt, bij periodieke aftreding, benoemd de hh. dr. A. Hasebroek, G. Aalbersberg en B. J. Fornara. Tot hulponderwijzer der 2de kl. aan de openbare school voor minvermogenden werd benoemd C. G. van Dordt, van Delft. Voorts was aan de orde het voorstel van het raadslid B. F. Krantz, tot vermindering van den prijs van het gas. In de verschillende rapporten daaromtrent uitgebragt, zoo van burg. en weth., als van commissarissen der gasfabriek en de commissie van finantiën, werd geraden in dat voorstel niet te treden. De heer Krantz heeft bij den aanvang der beraadslagingen daarover zijn leedwezen betuigd, zijn voorstel nader toegelicht en de wenschelijkheid daarvan betoogd. Nadat verschillende leden over dit voorstel bij herhaling het woord hadden gevoerd, zoowel voor als tegen, werd het ten slotte verworpen met 13 tegen 7 stemmen. Onder de redenen door de tegenstanders aangevoerd was, dat de gemeente de overwinst der gasfabriek niet kon missen, zonder dat den ingezetenen weder andere lasten werden opgelegd, en dat de prijs van het gas hier billijk was en, uitgezonderd voor de kleinere gasverbruikers, niet hooger dan in de plaatsen waar concurrentie bestaat. Door de voorstanders werd daarop aangemerkt, dat de gasverbruikers moeijelijk genoopt konden worden deze lasten te dragen, die uit een monopolie voortvloeiden, terwijl, wanneer het eene belasting gold, daarin door al de ingezetenen werd gedeeld, en ook dat de overwinst, die jaarlijks in de gemeentekas vloeide, voldingend bewees dat de prijs van het gas te hoog was.

[illegible] van den heer W. F. van Hartrop, houdende verzoek om ontslag als opziener over de fabricagewerken.

— Te Voorschoten is Dingsdag ll. eene bijeenkomst gehouden van de door Z. K. H. prins Frederik der Nederlanden benoemde personen tot het vormen eener plaatselijke commissie voor de oprigting van een nationaal gedenkteeken voor 1813 enz. Nadat de commissie zich geconstitueerd had, werden benoemd: tot voorzitter de heer J. P. Treub, burgemeester der gemeente, tot onder-voorzitter jhr. mr. H. A. Steengracht en tot thesaurier en secretaris mr. J. J. Pompe van Meerdervoort, die, hoewel niet tegenwoordig zijnde, zich, naar men zich vleit, deze benoeming als de andere heeren zal laten welgevallen. Voorts werd door een der leden het voorstel gedaan en aangenomen om Z. K. H. prins Frederik der Nederlanden kenbaar te maken, dat zij met genoegen eene toegezegde wijziging der hoofdcommissie hadden vernomen, die meer in overeenstemming was met de sympathie der natie en waardoor alsdan de spreuk: eendragt maakt magt, meer bewaarheid zou worden. Tevens werd door de commissie wenschelijk geacht, alvorens over te gaan tot het inzamelen der gelden, eenigermate het doel te kennen dat met de fondsen beoogd wordt, omdat velen welligt daarvan hunne giften zouden afhankelijk stellen.

— Te Leyderdorp is heden mede eene bijeenkomst gehouden van de personen, door Z. K. H. prins Frederik der Nederlanden benoemd tot leden der commissie voor de oprigting van een nationaal gedenkteeken voor November 1813 enz. Daarin werden, nadat de commissie zich geconstitueerd had, benoemd tot voorzitter de heer mr. P. G. Hubrecht, burgemeester, tot secretaris de heer G. van Geer, en tot penningmeester de heer A. Parmentier.

— Men verzekert ons, dat verscheidene boeren, verlokt door den prijs der wol en voor daling bevreesd, reeds hunne schapen hebben laten scheren, wat anders veel later en met warm weder geschiedt. Maar van de glad geschorene, deels door koude verbijsterde schapen, die ten gevolge daarvan eenige luwte zoeken tusschen het riet aan de slootkanten, zijn er reeds onderscheidene in het water omgekomen.

— De *Staats-Courant* bevat het rapport door den hoofd-ingenieur van den waterstaat in het 8ste district (Utrecht), den heer van Reede, uitgebragt aan den minister van binnenl. zaken, omtrent de werken van den centraalspoorweg Utrecht-Zwolle. Dit rapport is gunstig, en aan het slot wordt gezegd dat, wanneer er goed wordt doorgewerkt, de aanvang van de dienst van Utrecht tot Hattem, wat den weg zelven betreft, tegen Julij geen bezwaar zal opleveren.

— Door de arrond.-regtbank te Arnhem is M. M. Baarsma, oud 15 jaren, geboren te Rotterdam, ter zake van het door bedrog en geweld wegvoeren van een 8-jarig kind, waarmede zij ging bedelen, tot eene gevangenisstraf van twee jaren en eene maand veroordeeld en om daarna naar een bedelaarsgesticht te worden overgebragt.

— In de veenderijen onder Steenwijk weigeren de arbeiders in massa te werken en maken zij zich aan ongeregeldheden schuldig. Zij eischen verhooging van loon en dwingen de mede-arbeiders het werk te staken. Naar men verneemt, is door de veenbazen buitengewone hulp van de rijkspolicie verzocht.

— De burgemeester van Drunen waarschuwt in het *Politieblad* een ieder, om geen vertrouwen te schenken of ondersteuning te verleenen aan den onder curatele gestelden E. A. Schreuder Schepman, gewezen ambtenaar uit Oost-Indië, gewoonlijk opgevende te zijn gepens. 1ste luit. uit Oost-Indië. Genoemde persoon heeft zijne wettige huisvrouw verlaten en zwerft thans rond zonder vaste woonplaats; hij weet op zeer geslepene wijze, telkens in eene andere gemeente, onder voorgeven van in de kost te willen komen, zich huisvesting te verschaffen en geld en kleederen te doen leenen, waarna hij zich gewoonlijk met het geleende uit de voeten maakt.

— Uit Heerlen (Limburg) meldt men het volgende: Nog rooken bijna de puinhoopen van den laatsten brand, welke deze gemeente heeft getroffen, of den 17den dezer brak in het gehucht Geer een nieuwe brand uit, waardoor 4 huizen werden vernield. De schade wordt op *f* 14000 begroot. Het is opmerkelijk dat in de straat, waarin dit nieuw ongeval voorviel, eens uit 18 huizen bestaande, het vuur op twee na allen heeft vernield.

— Volgens berigten uit Japan gingen de Daimio's te Jedo steeds voort met gebruik te maken van de hun gegeven vrijheid, om ieder naar zijn eigen landschap te vertrekken. Schier onafgebroken zag men hunne treinen op den grooten weg, die door Kanagawa en langs Jokohama loopt. „Behalve de voorzorg, welke de Japansche regering heeft genomen door het plaatsen van wachthuizen langs dien weg, is door die regering nog een andere maatregel genomen, namelijk de aanleg van een nieuwen weg, welke, van Jedo [illegible] op den grooten weg uitkomt en aangewezen is voor de treinen van aanzienlijke personen, om ontmoetingen en botsingen met vreemdelingen te voorkomen; doch behalve dat deze maatregel groote ontevredenheid verwekte onder de bevolking, welke langs den ouden weg woont en een voornaam middel van bestaan vindt in de doortrekkende treinen, liep ook het gerucht, dat vele vorsten daarin eene soort van vernedering zagen en niet gezind waren die aanwijzing te volgen. De bezorgdheid der Japansche regering voor de veiligheid der vreemdelingen bleek nog verder omstreeks de helft der maand Januarij jl., toen de minister-resident van Amerika, die zich eenige dagen te Kanagawa had opgehouden en het voornemen had om over land naar Jedo terug te keeren, door haar overreed werd om wegens het daaraan verbonden gevaar van dat plan af te zien en daarop met een van hare stoomschepen derwaarts overgebragt werd. — Te Nagasaki was alles rustig. Zoowel daar als te Jokohama kwamen steeds vele stoomschepen van Amerikaansche en Engelsche firma's in China aan, welke meestal voor hoogen prijs voor rekening der Japansche regering of wel van afzonderlijke vorsten werden gekocht.

's GRAVENHAGE, 21 Mei.

Z. M. heeft goedgevonden: ingevolge hun verzoek op pensioen te stellen den kapitein F. L. Imthurn, van het 4de reg. infanterie, en eervol ontslag te verleenen aan den intendant 2de kl. bij de militaire administratie in Ned. Indië C. Vemer, met toekenning van pensioen; bij het wapen der infanterie te benoemen bij het 3de reg., tot 1sten luit. de 2de luit. jhr. A. W. van Reigersberg Versluys en J. C. van Schermbeek, beiden van het corps; bij het 4de reg., tot kapitein 3de kl. den 1sten luit.-adjudant A. Pompe, van het instructie-bataillon; bij het 5de reg., tot kapitein 3de kl. den 1sten luit. J. H. H. Dommers, van den staf der infanterie, werkzaam bij de kon. militaire akademie.

— Z. M. heeft aan den heer mr. D. H. Levyssohn Norman vergunning verleend tot het dragen der versierselen der Kon. orde van de Kroon, hem door den koning van Pruissen geschonken.

— Z. M. de koning is heden morgen ten 5 ure met een extra-spoortrein uit de residentie naar het Loo vertrokken.

— Gisteren is de verjaardag van H. K. H. prinses Hendrik door het uitsteken der vlaggen enz. in de residentie gevierd. Tegen den middag heeft er bij HH. KK. HH. prins en prinses Hendrik een dejeuner-dinatoir van de leden der kon. familie en des middags bij H. M. de koningin-moeder familiediner plaats gehad. Uithoofde van het ongunstige weder had er geene parade plaats.

— Een bij het dep. van koloniën ontvangen regeringstelegram, gedagteekend Buitenzorg 13 April 1863, luidt: 25200 pikols Padangkoffij, 1ste qualiteit, zijn voor *f* 43.14 den pikol, en 1400 pikols, 2de qualiteit, voor *f* 31.80 den pikol verkocht. Voor het overige niets buitengewoons.

Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Zitting van Woensdag 20 Mei.

In deze zitting heeft de interpellatie plaats gehad van den heer Groen van Prinsterer over de Poolsche aangelegenheden. Die heer gaf zijne bevreemding te kennen dat het feit der indiening eener nota van de Nederlandsche regering aan het hof van Petersburg in deze zaak bij de leden dezer kamer alleen is bekend geworden door middel der dagbladen, en zeide zich alleen te willen blijven bepalen tot het doen der vraag, of dergelijke nota werkelijk bestond, en, zoo ja, welke daarvan de inhoud was. Het daarop te ontvangen antwoord zou moeten strekken ter beoordeeling of men van de zijde der Nederlandsche regering te dezen opzigte niet te ver was gegaan.

De minister van buitenl. zaken gaf den heer Groen van Prinsterer te kennen, dat op het oogenblik der aankondiging van deze interpellatie, de tijd nog niet voor hem gekomen scheen om aan dit onderwerp openbaarheid te geven. Thans schroomde hij niet, op de gestelde vragen volledig te antwoorden; hij schetste daarop den toestand van Polen, gaf op welke de oorzaak was van den staat van onrust waarin dat land verkeerde, en toonde aan hoe wenschelijk het was de reden daarvoor weg te nemen. Ten einde tot een anderen toestand te geraken, had de Nederlandsche regering geen bezwaar gemaakt om, op verzoek van Engeland en Frankrijk, eene hoogst bescheiden nota aan de Russische regering te doen toekomen, ter aanbeveling van het lot van Polen en tot aanprijzing van het scheppen van een toestand aldaar, die rust en vrede in dat rijk en in Europa zou bevorderen. Die nota was den 13den Mei overhandigd aan den minister van buitenlandsche zaken van Rusland, en door dezen opgenomen met dezelfde courtoisie, waarmede zij was opgesteld. Den hoofdzakelijken inhoud van dat stuk opgegeven hebbende, zeide hij bereid te wezen, om, indien men dat verlangde, het aan de kamer over te leggen.

De heer Groen van Prinsterer achtte den nu ingeslagen weg verkeerd, onraadzaam en in de gevolgen welligt voor ons gevaarlijk, hetgeen hij in het breede betoogde, waarbij hij tevens in bijzonderheden naging de wijze waarop Frankrijk ten opzigte van Polen niet alleen, maar ook met betrekking tot andere aangelegenheden te werk ging, en de verkeerdheid der handelingen te dien opzigte ontwikkelde. Uit al het aangevoerde nam hij aanleiding om deze motie van orde voor te stellen: »De kamer, den minister van buitenl. zaken gehoord, en van oordeel dat op het wenschelijke in de tegenwoordige omstandigheden eener volkomen onzijdigheid te weinig gelet is, gaat over tot de orde van den dag.''

Door onderscheidene leden werd vervolgens over deze zaak het woord gevoerd. De heer Godefroi toonde het wenschelijke aan nader te worden ingelicht. De hh. de Bieberstein en van Nispen van Sevenaer bestreden het gevoelen van den heer Groen en keurden de handeling der regering goed, terwijl de heer van Goltstein de meening van den heer Groen voorstond. Door den minister van buitenl. zaken werd nader nog aangetoond dat men door die nota het stelsel van non-interventie niet had verlaten, daar het alleen gold het geven van eenen vriendschappelijken raad.

Nadat de heer Groen van Prinsterer nog nader zijne meening had uiteengezet, werd op voorstel van den voorzitter zonder hoofdelijke stemming besloten, het aanbod van den minister van buitenl. zaken betrekkelijk de overlegging van een afschrift der door hem naar Petersburg gezonden nota, aan te nemen, dat stuk te doen drukken en ronddeelen, en nader den dag te bepalen waarop de beraadslaging over dit onderwerp zou worden voortgezet.

Vervolgens werden met algemeene stemmen aangenomen het wets-ontwerp tot onteigening van perceelen tot verbetering van den toestand van Enschedé, en dat tot nadere regeling van het tijdstip, waarop de wet, houdende eene nieuwe regterlijke inrigting, zal in werking treden, en de beraadslagingen aangevangen over het wets-ontwerp tot verhooging van hoofdst. VI der begrooting van 1863 (pantsering van schepen). Deze zullen in de volgende vergadering voortgezet worden.

Zitting van Donderdag 21 Mei.

In deze zitting is het bovengenoemde wets-ontwerp betreffende de pantsering van schepen aangenomen met 34 tegen 29 stemmen, nadat vooraf met 31 tegen 22 was aangenomen een amendement van den heer Hugenholtz om de som tot aanschaffing van pantserplaten met *f* 300,000 te verminderen. De verdere beraadslaging over de interpellatie van den heer Groen van Prinsterer zal morgen plaats hebben.

Aan de kamer zijn medegedeeld de stukken betreffende de Poolsche aangelegenheden. Van den brief door den minister van buitenl. zaken aan den Nederl. gezant te Petersburg gerigt, volgt hier eene vertaling:

'sGravenhage, den 28 April 1863.

»Mijnheer de baron. — De gebeurtenissen, die thans in Polen plaats grijpen, hebben gansch Europa getroffen. Verscheidene regeringen, uit vreeze voor bedenkelijker verwikkelingen, hebben zich tot de regering van Z. M. keizer Alexander gewend en hebben een beroep gedaan op de grootmoedigheid en de zucht ten goede, waarvan Z. M. gedurende den geheelen duur harer regering zulke schitterende blijken heeft gegeven. De regering van Z. M. den koning der Nederlanden heeft mededeeling erlangd van de nota's, welke te dien einde overhandigd zijn aan Z. Exc. prins Gortschakoff door de vertegenwoordigers der hoven van Frankrijk en van Groot-Brittanje, en is overtuigd dat zij louter en alleen zijn ingegeven door de belangstelling, welke de bloei der regering van Z. M. keizer Alexander aan iedere bevriende regering moet inboezemen.

De betrekkingen van vriendschap, welke gelukkiglijk steeds bestaan hebben tusschen het kabinet van St. Petersburg en dat van 'sGravenhage, leggen ons den pligt op, mijnheer de baron, gevolg te geven aan het aanzoek der kabinetten van Parijs en van Londen, om aan dat van Z. M. den keizer de beschouwingen van de Regering der Nederlande bekend te maken over de smartelijke gebeurtenissen, waarvoor geheel de menschheid belangstelling koestert. Wij vermeenen niet beter onze denkwijs te kunnen blootleggen, dan ons met de denkbeelden te vereenigen, welke bij de regering van Z. M. den keizer der Franschen worden opgewekt door den staat van zaken in Polen, en, terwijl wij ons gronden op den geest van verzoening die ons bezielt, vertrouwen wij dat deze stap ten volle zal worden gewaardeerd door de regering van Z. M keizer Alexander.

Het kabinet van 'sGravenhage heeft gemeend deze mededeeling niet te moeten verschuiven, die slechts een nieuw bewijs is van de goede betrekkingen tusschen de twee hoven. De erkende welwillendheid van Z. M. keizer Alexander verschaft ons de zekerheid dat deze beschouwingen aan 't kabinet van Petersburg aangenaam zullen zijn op het oogenblik van het nemen van maatregelen, welke Z. M., in hare hooge wijsheid, noodig zal oordeelen om het geluk en den voorspoed harer onderdanen te verzekeren.

Gelief, mijnheer de baron, voorlezing van deze depèche te doen aan Z. E. den prins Gortschakoff en, des vereischt, er afschrift van te overhandigen.

Ontvang enz. (get.) P. van der Maesen de Sombreff.''

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

BELGIE.

Op de kermis te St. Job heeft een vreeselijk voorval plaats gehad. De personen van van Beveren, orgeldraaijer, en Brakeniers, koopman in konijnenvellen, beiden door sterken drank opgewonden, geraakten in twist. Brakeniers sleepte van Beveren in een eenzaam steegje, en bragt hem eensklaps een hevigen steek met een mes in de borst toe, zoodat hij doodelijk getroffen neêrviel. Brakeniers wilde zich verwijderen, doch eene vrouw, die van verre de misdaad gezien had, waarschuwde de politie. Op het oogenblik, dat hij zou worden gegrepen, stiet hij zich echter het mes in den buik, zoodat hij levenloos neêrzeeg. Van Beveren leefde nog slechts eenige oogenblikken.

— Te Wormeldonge, in Luxemburg, is de bliksem geslagen in een huis met stroodak, hetwelk spoedig in vlam stond. De brand breidde zich tot de belendende woningen uit, met het ongelukkig gevolg dat er 19 in de asch werden gelegd.

ENGELAND.

LONDEN, 19 Mei.

De Engelsche gezant te Athene heeft eene scherpe nota bij de voorloopige regering van Griekenland ingediend, betreffende de tooneelen van regeringloosheid, die dagelijks in de hoofdstad voorvallen. Vooral wijst hij daarin op eene onteerende handeling door soldaten jegens eene Oostenrijksche vrouw gepleegd, ten gevolge waarvan zij in doodsgevaar verkeerde. De nationale vergadering heeft haar leedwezen over het gebeurde aan den gezant te kennen gegeven en de gestrenge bestraffing der schuldigen bevolen. Ook de Fransche gezant heeft eene nota over hetzelfde onderwerp ingediend, maar die was in minder scherpe bewoordingen vervat; daarin werd echter den minister van oorlog toegeeflijkheid voor de uitspattingen der militairen ten laste gelegd.

Men verzekert dat de staat van zaken te Athene zoo ongunstig is, dat de heer Bourée aan het bewind heeft kennis gegeven, dat, als het niet spoedig beter ging, Frankrijk en Engeland troepen naar Athene zouden zenden.

— Men verneemt, dat de regering besloten heeft om het tentoonstellingsgebouw aan te koopen voor een nationaal doel, en wel tot bevordering van de schoone kunsten en wetenschappen.

— »The British Association'' zal hare 33ste vergadering dit jaar houden in de maand Augustus, te Newcastle upon Tyne. Ten vorigen jare had die plaats te Cambridge. Niet minder dan 320 der meest bekende geleerden in verschillende takken van wetenschap van het vasteland zullen uitgenoodigd worden om deze vergadering bij te wonen. Ten einde deze genoodigden en de leden regt feestelijk en luisterrijk te ontvangen, worden nu bereids vele voorbereidselen gemaakt en geene kosten worden daarvoor gespaard. Verschillende commissiën zijn ook benoemd om zorg te dragen, dat den leden en uitgenoodigden het verblijf te Newcastle zoo aangenaam mogelijk gemaakt worde.

— Door den gemeenteraad van Blackburn is besloten tot het rigten van een adres aan den minister Grey, waarbij van de regering eene leening van 70,000 £, tot lagen interest, verzocht wordt, ten einde den gemeenteraad in staat te stellen om, door het aanleggen van openbare werken, aan de nooddruftige handwerkslieden arbeid en brood te verschaffen.

— Zaturdag ll. heeft de *Great Eastern* de reis naar Amerika weder aangenomen, met 600 passagiers en eene lading van 2000 tonnen.

FRANKRIJK.

PARIJS, 19 Mei.

De vertrouwelijke rapporten door den generaal Forey gezonden, geven, naar men verzekert een aanzienlijk hooger cijfer op voor de verliezen, door de Franschen voor Puebla geleden, dan dit met de door de regering openbaar gemaakte depêches het geval is. De strijd moet zeer moorddadig zijn geweest. Alle forten moesten met de bajonet genomen worden.

— In Portugal heeft het gedurende geruimen tijd niet geregend. De velden zijn verschroeid en zoo er niet spoedig regen komt, mag een groot deel van den oogst als verloren worden beschouwd. In alle kerken worden gebeden om regen gedaan.

— De *Ind. Belge* wil weten dat er sprake is om nog 8000 man met een divisie-generaal naar Mexico te zenden. Naar de gunstigste berekening zouden er van de onzen reeds 1100 man buiten gevecht zijn gesteld.

— Men heeft overal de officiële afkondigingen, waarbij de heer Devinck, de tegenstander van den heer Thiers bij de aanstaande verkiezingen wordt aanbevolen, afgescheurd. Ook aan de andere officiële afkondigingen is men met groote oneerbiedigheid ten opzigte van de regering te werk gegaan.

— In *l'Union* leest men het volgende: De heer Berryer verzoekt ons te berigten, dat hij na langdurige aarzeling de candidatuur te Marseille aanneemt, daartoe door den aandrang van keizers van al de partijen genoopt wordende en zich niet willende verzetten tegen een verlangen, hetwelk het karakter van eenen volkswensch aanneemt.

— Prins Napoleon is met zijne gemalin den 10den dezer van Alexandrië naar Opper-Egypte vertrokken. Zij zullen niet voor den 15den Julij alhier terugkeeren.

— De *Gaceta* van Madrid, het officiële blad der Spaansche regering, bevat een artikel over de wegens bijbelverspreiding in Spanje veroordeelde personen, hetwelk weinig hoop geeft op eene verschoonende behandeling dier lieden van de zijde der regering. Volgens dat artikel zijn het lieden zonder geloof of geweten, atheïsten en revolutionairen, die den protestant spelen om het door de Engelsche bijbel- en zendelinggenootschappen uitgeloofde geld te verdienen en alzoo in luiheid te kunnen leven. Geld- en eerzucht zijn, volgens dat blad, de ware drijfveer, waardoor die ongelukkigen zijn bewogen om zich als werktuigen te laten gebruiken door de vijanden van Spanje's eenheid in het katholijke geloof, die gelukkig zoo wel is gevestigd.

ITALIE.

Een Duitsch blad (de *Köln. Zeit.*) deelt den hoofdzakelijken inhoud mede van een schrijven van den Paus aan den keizer van Rusland, ten behoeve der Polen, als belijders der r. k. godsdienst. Genoemd blad doet daarbij o. a. uitkomen dat in de laatste 20 jaren twee millioen gemengde huwelijken tusschen Polen en Russen zijn gesloten en dat de kinderen daaruit geboren, volgens eene wet van 1832, in de Grieksche kerk zijn opgenomen.

— Uit Genua meldt men, dat de roovers den ingenieur Prada, benevens twee zijner onderhoorigen, in het bosch van Petacciata nabij Termoli in het district Larina gevangen hebben genomen en 400,000 lires losgeld eischen. Deze personen waren met den aanleg van den spoorweg der Adriatische zee bezig, om welke reden zulk eene buitensporige som voor hunne invrijheidstelling wordt geëischt. De spoorwegmaatschappij is echter niet genegen die som te betalen, zoodat men voor de gevangenen het ergste heeft te vreezen.

PRUISSEN.

BERLIJN, 19 Mei.

De commissie voor het adres van de kamer van afgevaardigden aan den koning heeft zich verklaard voor het ontwerp van den heer Virchow, met bijvoeging van de volgende zinsnede: »de ministers hebben zich onder een onbeduidend voorwendsel aan de discussiën van de kamer onttrokken en hunne verschijning afhankelijk gemaakt van eene voorwaarde, die alleen berekend is om een nieuw punt van geschil over het constitutionneel regt op te werpen.”

De *Kreuzzeit.* laat zich over den staat van zaken o. a. aldus uit: »Wij zeiden vroeger, dat tegelijk met het adres, de quaestie van eene sluiting van de zittingen der tweede kamer op den voorgrond moest komen. Bij den loop, dien de zaken echter inmiddels genomen hebben, mag men vragen of de regering niet wel zou doen, zoo zij den tegenwoordigen staat van zaken nog korten tijd liet voortduren, ten einde het land wete, waaraan het zich te houden hebbe.”

— Naar men uit Warschau meldt heeft het revolutionaire bewind bij eene verordening het staatsvermogen voor onaantastbaar verklaard; aan alle bijzondere personen en ambtenaren verboden aan finantiële operatiën en openbare werken deel te nemen; alle daartoe betrekkelijke beschikkingen der Russische regering reeds bij voorraad voor nietig verklaard, en de buitenlandsche kapitalisten gewaarschuwd. Bij eene andere verordening van het revolutionaire bewind is aan den Parijschen bankier Laski verboden het praesidium der Warschausche bank op zich te nemen.

Het comité te Warschau, uitmakende het voorloopig nationaal bewind heeft bekend gemaakt, dat het een anderen naam heeft aangenomen, namelijk dien van nationaal bestuur. Die verandering van naam heeft echter geene verandering van beginselen ten gevolge. Even als vroeger stelt het bestuur zich ten taak om de onafhankelijkheid van Polen te verzekeren; aan allen zonder onderscheid van gezindte of stand, dezelfde gelijkheid voor de wet te geven.

— De berigten uit Polen maken steeds gewag van uitbreiding van den opstand en in sommige gouvernementen neemt hij eene dreigende houding aan. Tot zelfs in het gouvernement Mohilew, aan de uiterste grens van het voormalige Polen, heeft hij post gevat. De *Russ. Inv.* deelt mede, dat eene bende opstandelingen onder bevel van zekeren Lodewijk Jopor in den nacht tusschen 7 en 8 Mei de stad Gorki in het gouvernement Mohilew heeft overrompeld. Na de stadskas en het tuighuis geplunderd, de paarden weggenomen en de leerlingen der inrigting voor middelbaar onderwijs tot deelneming aan den opstand genoopt te hebben, is de bende, ter sterkte van 300 man, uit de stad getrokken naar den kant van Czausy. In het district Kiew zijn pogingen gedaan om oproer te stichten. De belhamels zijn grondeigenaren van Poolsche afkomst en hunne dienstboden. De opstandelingen trachten de bevolking van het platte land voor zich te winnen door te beloven, dat de gronden, die zij bebouwt, haar om niet in eigendom zullen worden afgestaan.

Bovengenoemd blad berigt, dat het plan om in de westelijke gouvernementen van het keizerrijk, grenzende aan het koningrijk Polen, eenen landstorm te vormen, even als tijdens den oorlog in de Krim, de goedkeuring van den keizer heeft ontvangen.

Een dagblad van Lemberg deelt nog mede, dat in Klein-Rusland aan de overzijde van den Dnieper zich onderscheiden benden opstandelingen gevormd en naar Polen eene aanvraag om officieren gezonden hebben; alsmede dat de opstandelingen in Volhynië de boeren vrij verklaard en van grondeigendom toegezegd hebben.

Per Telegraaf.*

PARIJS, 21 Mei. *La France* deelt tijdingen mede uit Vera-Cruz van 22 April. De vice-admiraal Jurien de la Gravière, die zijn kommandement had overgedragen aan den vice-admiraal Bosse en toen naar Brest was vertrokken, is in laatstgenoemde plaats aangekomen, tijdingen van Puebla van 17 April medebrengende. Het blad verzekert dat de Franschen het reduit, op den hoek van de Plaza de Armas, veroverd hebben. Het beleg werd onder de beste vooruitzigten voortgezet.

De *Pays* zegt dat de vice-admiraal Jurien de la Gravière de rapporten van generaal Forey medebrengt over het beleg van Puebla. De Franschen hebben verder eenige voordeelen behaald en alles deed eenen goeden uitslag voorzien.

BERLIJN, 20 Mei. In de zitting, door de commissie der kamer voor het budget op gisteren gehouden, zijn de commissarissen van den minister van oorlog en marine, tot groote verwondering der leden, verschenen. De eerste kamer heeft heden eene zitting gehouden. Daarin is het voorstel gedaan, om aan de regering een adres van dankbetuiging wegens hare houding in de Poolsche quaestie te doen toekomen. De heer von Bismarck en de minister van oorlog waren in de zitting tegenwoordig, doch zwegen. De debatten kenmerkten zich door hevige uitvallen tegen de tweede kamer.

ALEXANDRIE, 20 Mei. Prins Napoleon heeft aan Ismaël-pacha het grootkruis van het Legioen van Eer overhandigd.

BERLIJN, 21 Mei. In het huis der afgevaardigden heeft de minister von Bismarck heden eene koninklijke boodschap voorgelezen, wier inhoud op het volgende nederkomt: »Het huis heeft, ofschoon niet regtstreeks, de handelwijze goedgekeurd van zijnen voorzitter, door wien de grondwettelijke regten van het ministerie geschonden zijn. Zulk een stelling des ministers strookt niet met de waardigheid der kroon. De koning kan aan het huis slechts den raad geven een einde te maken aan dezen toestand, opdat de te verrigten werkzaamheden geregeld kunnen voortgezet worden.” Na deze mededeeling heeft de heer von Bismarck zich verwijderd. De boodschap is in handen der commissie voor het adres gesteld.

MADRID, 20 Mei. Het vonnis, waarbij de protestanten te Grenada tot tuchthuisstraf zijn veroordeeld, is door de koningin gewijzigd in dien zin, dat de veroordeelden uit Spanje gebannen worden voor den tijd dien hunne gevangenschap zou hebben moeten duren.

INGEZONDEN.

Antwoord op het schrijven van den heer J. H. Stuffken, voorkomende in nº. 51 der Leydsche Courant.

Het schrijven van den hoogleeraar Stuffken, geplaatst in de *Leydsche Courant* van 29 April, heeft, ik zal het gulweg bekennen, op mij een' zeer onaangenamen indruk gemaakt. De schrijver zegt daartoe genoopt te zijn geworden door het stuk van mijne hand, geplaatst in de *L. C.* van 17 April jl. Toen ik dat schreef, stelde ik mij wel voor dat ik een antwoord van den heer St. konde krijgen, maar tevens een zaakrijk antwoord, waarin de hoogleeraar zijne zienswijze omtrent een of ander punt zoude toelichten, zeer waarschijnlijk van de mijne verschillende. Ik heb getracht den heer St. geen aanstoot te geven en ben mij niet bewust ook maar een enkel opwellevend woord tegen dien heer geuit te hebben. Had ik dan niet het regt van hem gelijke bejegening te verwachten? Ik werd, en van daar de onaangename gewaarwording die het stuk op mij maakte, in deze mijne billijke verwachting teleur gesteld. De toon van den hoogleeraar toch is onvriendelijk, meermalen onbeleefd en zelfs grof, daar waar hij driestweg, zonder eenig bewijs, beweert, dat ik mij aan onwaarheid heb schuldig gemaakt. En toch, ik zeide in den aanhef van mijn vorig schrijven, dat ik, hoewel niet willende beweren, zoo als anderen, dat ik onpartijdig was, mij strikt aan de waarheid zoude houden. Ik verklaar dat ik mij niet bewust ben, die belofte te hebben geschonden, wat ook de hoogleeraar op hoogen toon daaromtrent anders moge beslissen. Hoewel ik dus reden heb, om door het schrijven van den heer St. gegriefd te zijn, zoude mij dit nooit op nieuw de pen hebben doen opvatten, daar ik een vijand ben van twistgeschrijf. Ook zijn de partijen niet gelijk, en ben ik op verre na niet tegen den heer St. opgewassen. Het stellen van stukken is mij geheel vreemd en valt mij tamelijk moeijelijk, terwijl de hooggeleerde heer daarentegen eene bijzonder goed versneden pen bezit, waardoor hij een veelvermogend wapen op mij voor heeft. Doch, na bedaard en ernstig overleg, heb ik begrepen dat ik verpligt ben nogmaals, en zoo ik hoop voor de laatste maal, mijne meer eenvoudige woorden te stellen tegenover die van den scherpzinnigen hoogleeraar. Ik zal, mij voornamelijk aan de hoofdzaken houdende, de beweringen van den heer St. zooveel noodig wederleggen. Doch ik wensch niet te treden op het gebied van gezochte redeneringen en spitsvondige betoogen, waarop de schrijver zich zoo menigmaal beweegt, en met wier behulp hij schijnt te willen aanvullen, wat hem aan kracht en deugdelijkheid van argumenten ontbreekt; veel minder nog wil ik een tegen-betoog leveren, maar ik wil toch op eenige dier redeneringen wijzen.

Zoo doet de heer St. het voorkomen, alsof ik iets zeer ongerijmds zoude verhaald hebben, wanneer hij vragender wijze zegt: »Sedert wanneer is het aan hetzelfde, een wensch te uiten dat iemand die tot eene zekere categorie behoort niet benoemd worde, en te verklaren dat zoo iemand niet *mag* benoemd worden.” Het is zoo, de ware beteekenis van het woord »wensch” is anders; maar wordt door de uitdrukking »ik wensch” of »ik verzoek” niet dikwijls op beleefde wijze bedoeld »ik wil”. De kerkeraad uitte slechts een *wensch*; maar heeft hij niet getoond dat die wensch met een bevel gelijk stond, en onverzettelijk op de vervulling van dien zoogenaamden wensch aangedrongen?

Zoo ook beweert de heer St. dat ik ten onregte gezegd heb, dat de kerkeraad zich vereenigde met het gevoelen zijner commissie, en dat dit niet zoo is. Ik had moeten zeggen dat de kerkeraad verwierp het amendement, hetwelk zijne gecommitteerden niet aannemelijk achtten; welk een nietig verschil!

Zoo voert hij ook aan dat ik ten onregte zeg dat aan de G-C. door den kerkeraad iets verweten werd, daar die slechts eenige feiten had vermeld; alsof de wijze, waarop dit geschiedde, deze niet tot bepaalde verwijten maakte! 1) Ik verklaar ronduit dat ik de waarde van deze en andere spitsvondigheden niet besef.

Het doet mij leed dat ik, alvorens tot de hoofdzaken over te gaan, nog iets moet zeggen naar aanleiding van eenige persoonlijk tegen mij gerigte zinsneden, waarin de heer St. mij verwijt, of wel als feit vermeldt:

1°. dat ik inconsequent ben;
2°. dat ik, die zoo zeer op volledigheid zeg prijs te stellen, iets belangrijks verzwegen heb;
3°. dat ik onwaarheid, als waarheid heb voorgesteld.

1°. De heer St. vindt het »opmerkenswaardig onder de onderteekenaars van het protest (van 1855) mannen te vinden zoo als de hh. Beima en Schelsema, die den 9 Aug. 1861 verklaarden zich te refereeren aan den inhoud van den brief, door de G-C. aan den KR. toegezonden, in welken datzelfde wat zij toen geoorloofd rekenden, verklaard werd in strijd te zijn met alle denkbeeld van orde en regt en met het alom erkende gezag van den souverein ten aanzien der kerk.”

1) Wanneer ik zeg dat de schrijver in zijn antwoord langdradig, spitsvondig enz. is, en niets bewijst, dan noem ik dit een verwijt; zal dan de heer St. zeggen: neen, het is geen verwijt, maar de *vermelding van een feit?*

(*Vervolg in het Bijvoegsel*)

KERKNIEUWS.

— Te Leyden is tot pred. bij de geref. gemeente onder het kruis beroepen ds. A. van den Oever, van 's Gravenhage, die dit beroep heeft aangenomen.

Ds. H. van Leeuwen, pred. bij de Christ. afgescheiden gemeente te Werkendam, heeft een beroep aangenomen naar de geref. gemeente te Grand Rapids, in den staat Michigan (Noord-Amerika).

STADS-BERIGTEN.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN LEYDEN doen te weten, dat dagelijks, uitgezonderd de Zondagen, des voormiddags tusschen 10 en 1 ure, de **paspoorten** voor de miliciens dezer gemeente, behoorende tot de ligting van den jare 1858, verkrijgbaar zijn ter gemeente-secretarie, mits men zich in persoon daartoe aanmelde.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
D. TIEBOEL SIEGENBEEK, Burgemeester.
LEYDEN, 20 Mei 1863. v. PUTTKAMMER, Secretaris.

Burgerlijke Stand.

Van den 14 tot en met den 20 Mei 1863.

BEVALLEN: E. van As, Z. — M. van der Linden, geb. Mark, D. — J. Lantzendörffer, geb. Krom, Z. — C. E. Smit, geb. Lawat, D. — G. C. Verhoeven, geb. van Ooyen, D. — G. den Haan, geb. Ravensberg, Z. — E. Polm, geb. Sellier, D. — C. Voorham, geb. Ploeg, Z. — G. van Nieuwkerk, geb. van Roon, Z. — A. Vos, geb. Zadoks, D. tweel. — C. G. W. Koopmans van Boekeren, geb. Meijer, Z. — A. J. Bonte, geb. Tangen, D. — J. van Sonsbeek, geb. van der Wilk, D. — M. A. van Eldik, geb. Lagas, Z. — A. J. Bruinink, D. — C. Alblas, Z. — S. Speyer, geb Cohen, Z. — S. Priem, geb. Zalm, Z. — J. de Boer, geb. Bekooy, Z. — C. Mader, geb. van der Linden, D. — P. Lambinon, Z. — M. van Berkel, geb. Noorlander, D. — J. C. Robbertze, geb. de Roo, Z. — M. F. Oostveen, geb. den Boer, Z. — J. M. Koreman, geb. van der Koelen, D. — A. M. Derogee, geb. Langeveld, D. — A. van Oerle, geb. Brama, Z. — P. J. Stijkhuis, geb. de Gunst, Z. — A. M. van Mastwijk, geb. van Rossem, Z.

GEHUWD: G. Volkers, jm. en K. Platteel, jd. — J. A. Biesjot, jm. en A. Meurs, jd. — P. J. Mulder, jm. en J. M. Verlint, jd. — P. Loeber, jm. en J. G. Verhoog, jd. — L. Berkel, jm. en B. Delen, jd. — N. Trouwee, jm. en J. Wagemaker, jd. — M. J. Verstraten, jm. en J. H. Welling, jd. — H. van Zanten, jm. en E. Vrij, jd. — A. van Hemert, jm. en W. G. Hogendoorn, jd. — N. van Klaveren, jm. en W. M. Peyster, jd. — T. H. Maas, jm. en T. Coomans, jd. — W. A. Elshof, jm. en T. E. Wanna, jd. — N. Stiva, jm. en J. van der Zeeuw, jd. — A. van den Berg, jm. en M. Boot, jd. — J. D. Robbers, jm. en M. A. Laget, jd. — J. H. Thiel, jm. en D. van Leeuwen, jd. — J. de Boer, jm. en M. Fleur, jd.

OVERLEDEN: J. Wagemaker, 23 j. — G. Flaman, D., 1 j. en 11 m. — D. Hoogkamer, 31 j. — H. Thyssen, 58 j. — P. Giezen, Z., 3 m. — H. P. van Sonderen, Z., 3 m. — E. H. Schnabel, D., ruim 5 m. — P. Zirkzee, Z., 2 j. en 4 m. — J. van der Linden, geb. de Haan, 39 j. — L. Prins, D., bijna 14 m. — J. Montagne, D., 2 m. — N. D. A. Aniba, Z., 2 j. en bijna 4 m.

ADVERTENTIEN.

Getrouwd: P. J. MULDER
en
LEIDEN, 20 Mei 1863. J. M. VERLINT.
Eenige en algemeene kennisgeving.

Voor de vele bewijzen van deelneming, ontvangen gedurende de ziekte en bij het overlijden van mijne geliefde Echtgenoote HELENA KOOT, zeg ik, mede namens wederzijdsche Betrekkingen, den hartelijksten dank.
GROENENDIJK, gemeente Soeterwoude,
15 Mei 1863. N. KAPTEIN Cz.

Voor de vele bewijzen van deelneming bij het overlijden van mijne geliefde Echtgenoote ondervonden, betuig ik, alsmede mijne Kinderen, mijnen hartelijken dank.
LEIDEN, 22 Mei 1863. A. A. PELTENBURG.

VEREENIGING VOOR CHRISTELIJKE BELANGEN.
EVANGELIE-PREDIKING
op den TWEEDEN PINKSTERDAG, des avonds ten *zes* ure,
door Ds. J. A. SCHUURMAN, Predikant te *'s Gravenhage.*
ZAAL, Noordeinde.

OPENBAAR VERSLAG van de **Zondagsschool**, onder leiding van Ds. J. TICHLER, op den tweeden Pinksterdag, 's namiddags te *half één* ure, in de Zaal, Noordeinde Wijk I. No. 29. Alle belangstellenden worden tot bijwoning hiervan uitgenoodigd.

BURGER-ZANGSCHOOL.
INSCHRIJVING VAN LEERLINGEN.
Commissarissen voor de Burger-Zangschool van het Leydsche Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen hebben, op herhaald en dringend verzoek, besloten om de gelegenheid tot het inschrijven van nieuwe leerlingen nog open te stellen tot 15 Junij aanstaanden, **terwijl na dien tijd niet eer dan met 1° Januarij 1864 weder nieuwe leerlingen zullen worden aangenomen.**
Ouders en voogden, die voor hunne kinderen of pupillen het bijwonen der lessen op genoemde school mogten verlangen, worden verzocht zich vóór 15 Junij e. k. daartoe bij den Ondergeteekende te vervoegen.
LEYDEN, 21 Mei 1863. J. H. EICHMAN, Secretaris.

OEGSTGEESTERBRUG.
DIJKGRAAF EN HOOGHEEMRADEN VAN RIJNLAND brengen ter kennis van de belanghebbenden dat de brug over het **Oegstgeester Kanaal**, in den Grooten Weg der 1e Klasse, No. 4, krachtens vergunning van den Commissaris des Konings in de provincie Zuidholland, wegens daaraan te verrigten herstellingen, gedurende de maand Junij aanstaande, voor de passage zal zijn gesloten en dat in den overtogt van het Kanaal gedurende dien tijd kosteloos zal worden voorzien door middel van eene pont voor rijtuigen, paarden en vee en van eene roeischuit voor voetgangers.
Dijkgraaf en Hoogheemraden voornoemd,
H. C. J. HOOG, Dijkgraaf.
LEYDEN, 9 Mei 1863. W. G. DE BRUYN KOPS, Secretaris.

Met Augustus aanstaande wordt gevraagd eene **Keukenmeid**, tegen hoog loon, bekwaam in het bereiden van gewone spijzen en voorzien van bewijzen van goed gedrag. Nadere informatiën bij de Boekhandelaren GEBROEDERS VAN DER HOEK.

OPENBARE VRIJWILLIGE VERKOOPING,
in het *Heeren-Logement* aan den Burg te *Leyden*, op Zaturdag 6 Junij 1863, bij opbod en Zaturdag 13 Junij 1863 bij afslag, beide de dagen des avonds ten 7 ure, van:
Een hecht, sterk, welddoortimmerd en zeer goed onderhouden HUIS en ERF, aan de zuidzijde van de Nobel- of Breedestraat, te *Leyden*, tusschen de Pieterskerk-Choorsteeg en de Diefsteeg; bevattende beneden Zijkamer met Suite, voorts ruime Keuken, Kelder, Binnenplaats met uitmuntend Put- en Regenwaterspompen, fraaije Zaal, vier zeer goede Bovenkamers, allen Behangen, meerendeels van Stookplaatsen, gedeeltelijk met marmeren Schoorsteenmantels voorzien, Zolder, Dienstbodenkamer, Turfvliering, en verder zeer vele gemakken, geteekend Wijk IV. No. 313, Kadaster Sectie G. No. 399, groot 1 roede, 98 ellen.
Aangeslagen in de Grondbelasting over 1863 tot *f* 53.27.
Te bezigtigen des Dingsdags en Donderdags van iedere week voor den afslag, 's middags van 12—4 ure, op permissie-billetten, verkrijgbaar ten Kantore van den Notaris Mr. H. OBREEN, te *Leyden* aan den Ouden Singel, Wijk V. No. 348, alwaar tusschen de veiling en den afslag verhoogingen zullen kunnen worden genomen, tegen genot van 1/5 van het verhooggeld, en bij wien inmiddels nadere informatiën zijn te bekomen.

DE GODDELIJKE OPENBARING.
EENE APOLOGETISCHE PROEVE,
VAN
C. A. AUBERLEN.
Dr. der Phil. et Theol. en Professor te Bazel.
Uit het Hoogduitsch vertaald, door G. BARGER, Predikant te Utrecht.
2de stuk *f* 2.10. De beide stukken compleet *f* 3.60.
Dit werk, oorspronkelijk opgesteld met het oog op de godsdienstige beweging in Duitsch-Zwitserland, is te meer voor Nederlandsche lezers aan te bevelen, daar de *Moderne Theologie alhier in vele opzigten een zelfde karakter* heeft. Evenwel verwachte men hier niet uitsluitend polemiek, vooral niet eene zoodanige, die de tegenpartij miskent of caricaturiseert. Ook voor dezulken, die met den strijd onzer dagen minder bekend zijn *of minder begeerig zich daarmede in te laten*, wordt hier een schat van kennis geopend, die niet anders dan vruchtbaar kan werken tot de ontwikkeling van het Christelijk leven.
Wordt uitgegeven bij M. WIJT & ZONEN, te *Rotterdam*.

BEURSPRIJS VAN SCHULDBRIEVEN.

Amsterdam, WOENSDAG 20 Mei.

	pCt.	Laagste.	Hoogste.	Gebl.
NEDERLAND.				
W. Schuld	$2\frac{1}{2}$	$63\frac{7}{16}$	$63\frac{5}{8}$	$63\frac{1}{2}$
Dito	3	$75\frac{7}{8}$	—	—
Dito	4	$99\frac{1}{16}$	$99\frac{3}{8}$	$99\frac{3}{16}$
Amst. Synd.	$3\frac{1}{2}$	$92\frac{1}{2}$	—	—
Handelm.	$4\frac{1}{2}$	—	—	—
O. I. Leening	4	—	—	—
Aand. H. Spw.	$4\frac{1}{2}$	—	—	—
Dito Rijn-Spw.	$4\frac{1}{2}$	—	—	—
BELGIE.				
Cert. *Rothsch.*	$2\frac{1}{2}$	—	—	—
SPANJE.				
Obligatiën	2	$47\frac{9}{16}$	—	—
Dito Buitenl.	3	$53\frac{1}{2}$	—	—
Dito Binnenl.	3	$50\frac{11}{16}$	$50\frac{3}{4}$	$50\frac{11}{16}$
Bew. Coupons		—	—	—
PORTUGAL.				
Oblig.	3	$47\frac{1}{2}$	$47\frac{9}{16}$	—
Dito 1856/59	3	$47\frac{1}{16}$	$47\frac{3}{16}$	$47\frac{1}{8}$
RUSLAND.				
Obl. *Hope & Co.*	5	$101\frac{3}{8}$	—	—
Dito 1828/29	5	$100\frac{7}{8}$	—	—
Cert. 1831/33	5	$85\frac{1}{2}$	$85\frac{1}{4}$	—
Dito 1840	4	$77\frac{7}{8}$	—	—
Dito *Stieglitz*	4	$77\frac{1}{8}$	—	—
Dito Nieuwe	4	—	—	—
Dito 5e Serie	5	$83\frac{1}{16}$	—	—
" 1855, 6e Ser.	5	$90\frac{1}{2}$	—	—

	pCt.	Laagste.	Hoogste.	Gebl.
Dito 1859	3	$58\frac{1}{16}$	—	—
Inschr. in Ass.	6	—	—	—
Cert. van dito	6	$58\frac{1}{4}$	$58\frac{9}{16}$	$58\frac{1}{2}$
Spoorw. volgef.		$202\frac{3}{4}$	$203\frac{1}{4}$	203
POLEN.				
Aand. 1835	*f*	$160\frac{3}{4}$	161	—
Dito Oblig.	4	—	—	—
PRUISSEN.				
Oblig. 1859	5	—	—	—
Aand. 1854	$3\frac{1}{2}$	—	—	
OOSTENRIJK.				
Oblig. bij *Goll*	5	$62\frac{1}{4}$	—	—
Dito	4	—	—	—
Dito Metall.	5	$63\frac{11}{16}$	$63\frac{15}{16}$	$63\frac{15}{16}$
Dito zilv. nat.	5	$67\frac{7}{8}$	68	68
Dito bet. Amst.	5	$83\frac{5}{16}$	84	$83\frac{3}{4}$
Dito 1847/52	$2\frac{1}{2}$	$32\frac{7}{16}$	$32\frac{9}{16}$	$32\frac{9}{16}$
BRAZILIE.				
Geldl. 1824	5	—	—	—
PERU.				
Geldl. 1824	$4\frac{1}{2}$	—	—	—
VENEZUELA.				
Oblig.	3	$22\frac{5}{8}$	$22\frac{7}{8}$	$22\frac{5}{8}$
GRENADA.				
Oblig.	4	—	—	—
MEXICO.				
Oblig. 1851	3	$34\frac{1}{4}$	$34\frac{7}{16}$	$34\frac{3}{8}$

Slotkoersen, heden 21 Mei

(*per Telegraaf.*)

Ned. W. Schuld	$2\frac{1}{2}$ pCt.	$63\frac{5}{8}$	RUSLAND, bij *Hope & Co.*	5	pCt.	$101\frac{3}{8}$
Dito	3 "	$75\frac{7}{8}$	Dito bij *Stieglitz & Co.*	4	"	$77\frac{1}{8}$
Dito	4 "	$99\frac{5}{16}$	Dito Certif. 6e Serie	5	"	$90\frac{1}{2}$
Handelm.	$4\frac{1}{2}$ "	$148\frac{1}{2}$	Dito Spoorweg volgef.			203
SPANJE, Oblig.	2 "	$47\frac{5}{8}$	OOSTENRIJK, Metalliek	5	"	$64\frac{1}{8}$
Dito Binnenl.	3 "	$50\frac{3}{4}$	Dito 1847/1852	$2\frac{1}{2}$	"	$32\frac{5}{8}$
Dito Buitenl	3 "	$53\frac{1}{4}$	Dito betaalb. te Amst.	5	"	[illegible]
PORTUGAL, te L.	3 "	$47\frac{9}{16}$	Dito Zilv. Nat.	5	"	$68\frac{1}{8}$
Dito Oblig. 1856/59	3 "	$47\frac{5}{16}$	MEXICO, Oblig. te L.	3	"	$34\frac{1}{16}$

Grieken 29. — Turken $50\frac{5}{8}$.

Londen, Consols $92\frac{1}{8}$. **Parijs**, Fr. Rente 69.50. **Weenen** Metall. 5 pCt. —.—. Id. Nat. —.—. Wissel Londen 110.50.

Londen, Disconto 4.

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. C. DRABBE.

Mijn antwoord op dit verwijt van inconsequentie is zeer eenvoudig. Ik ben niet tegen eene verandering van het reglement als dit noodzakelijk is, mits het geschiede *op den regten tijd* en niet op een oogenblik dat de kerkeraad de G-C. heftig bestrijdt; *door de regte personen*, niet als de kerkeraad *alleen* een reglement maakt of doet ontwerpen, en eindelijk *op de regte wijze*, na gevraagde en bekomene dispensatie van het bekende koninklijk besluit. Ik verheug mij dat ik in 1855 een protest van zoo edele strekking en waardigen toon als het bedoelde mede heb onderteekend, en meen, zonder inconsequentie met den brief van 9 Aug. 1861 volkomen te mogen instemmen.

2°. De heer St. doet mij gevoelen dat ik »die zoozeer op volledigheid prijs stel, iets achterwege heb gelaten.” Ik heb niet alleen iets, maar veel achterwege gelaten; door alles te vermelden zou wel een boekdeel gevuld hebben kunnen worden. Er zouden zeker nog wel kleine bijzonderheden kunnen worden aangehaald in het nadeel der G-C., maar nog meer in het nadeel des kerkeraads; doch deze doen immers niet af tot de hoofdzaak; hare vermelding integendeel zoude de aandacht van die hoofdzaak afleiden, en dat acht ik in het belang daarvan niet wenschelijk. Daarenboven heb ik het door den heer St. bedoelde niet vermeld, omdat het geen feit is, daar de heer Bodel Nyenhuis nooit in de G-C. zitting heeft gehad. Zoo heb ik ook gezwegen van eene andere bijzonderheid, die m. i. van vrij wat meer gewigt is, deze namelijk: dat de leden der G-C. in Mei 1854, ten gevolge van den ongeoorloofden *dwang* des kerkeraads, ernstig voornemens waren om eenparig hunne betrekking neder te leggen, omdat zij niet langer zitting wilden nemen in een collegie, dat zijne waardigheid en zelfstandigheid zou moeten verloochenen en prijs geven aan den kerkeraad; doch het is zoover niet gekomen, het is geen feit geworden. Ik heb ook van het gerucht gezwegen, dat in eene kerkeraads-vergadering door een der predikanten een middel aan de hand zoude gedaan zijn, waardoor aan den tegenstand der G-C. op eens een einde kon gemaakt worden, en wel door al de leden onder de kerkelijke censuur (in den *ban*) te doen. Doch het is niet geschied, het is geen feit geworden. Door alles te vermelden wat gebeurd is, zou men reeds te wijdloopig worden, hoeveel meer door dan nog bij te voegen wat had kunnen gebeuren! De heer St. zegt dat ik ook zweeg van het zitting geven in 1860 aan nieuw benoemde leden der G-C., die niet aan de gemeente waren voorgesteld. Ik moet den heer St. hier alleen doen opmerken, dat het zitting nemen van leden zonder door den kerkeraad aan de gemeente te zijn voorgesteld, een onvermijdelijk gevolg was van de weigering des kerkeraads. Volgens het reglement moet het collegie voltallig zijn; indien nu de voorstelling aan de gemeente onmogelijk werd op de wijze door het reglement voorgeschreven, de schuld daarvan lag niet bij de G-C. maar bij den kerkeraad, wiens blijkbaar streven was om de G-C. in het voltallig houden van haar collegie te bemoeijelijken en het als 't ware te doen uitsterven; welke middelen daartoe werden aangewend, is in mijn vorig schrijven aangetoond. De heer St. bewaart daarover geheel het stilzwijgen. Nu voeg ik hier nog bij dat deze maatregel niet op eigen willekeur gegrond is, maar eerst ten uitvoer gelegd is na bekomen zekerheid dat de weigering des kerkeraads om de benoemden aan de gemeente voor te stellen, onredelijk, ongeoorloofd en *onwettig* werd geacht niet alleen door den toenmaligen minister van eeredienst, maar ook door het prov. collegie van toezigt op de kerkelijke administratie in Zuidholland en door het prov. kerkbestuur van Zuidholland.

3°. De heer St. verwijt mij dat ik ten opzigte der circulaires aan mijne lezers *onwaarheid als waarheid* heb voorgesteld:

Indien ik al verkeerd of te weinig was ingelicht, dwaalde of mij vergiste ('t geen zeer goed had kunnen zijn) en hij toonde mij dit duidelijk aan, dan nog was die uitdrukking van iemand als de hoogleeraar St. niet te verwachten. De zaak waarover gehandeld wordt is zoo nietig dat als de heer St. eenvoudig zijne lezing tegenover de mijne had gesteld, ik er wel niet op zou zijn teruggekomen. Wat belangrijks heeft het toch voor iemand of, de (oude) dan wel de nieuwe G-C. het eerst een plan ontwierp om in de toelage van hh. predikanten te voorzien, en of de predikanten zich tot de nieuwe G-C. daartoe gewend hadden. Het is mij tamelijk onverschillig; maar het is mij niet onverschillig dat mijn goede naam hierom beklad wordt, en dat de heer St. mij in een gedrukt en geteekend stuk van *onwaarheid* beticht. Ik moet mij nu op deze beschuldiging verantwoorden. Tot bevestiging van die beide punten zegt de heer St. dat hij den 10den Febr. na afwezigheid in de stad teruggekeerd terstond vergadering der nieuwe G-C. belegd heeft tegen den 12den en eene circulaire aan de gemeente werd vastgesteld op den 13den terwijl de circulaire van de leden der (oude) G-C. eerst den 14den over het geheel werd goedgekeurd, en ik moet nu onwaarheid vermeld hebben als ik zeide dat de leden der (oude) G-C. reeds vóór de nieuwe G-C., in het belang der predikanten, met die zaak zich hadden bezig gehouden.

Ik antwoord daarop vooreerst dat reeds *voor* den 12den Febr. 1863, namelijk op 3 Junij 1862, een voorstel betreffende het vergoeden der eerlang ophoudende toelage bij de (oude) G-C. is gedaan en goedgekeurd, te gelijk met eene concept-circulaire aan de gemeente. Dit kwam eerst later ter uitvoering, om redenen in mijn vorig schrijven vermeld en wel op den 4den Febr. 1863. Toen werd door de G-C. besloten dat de verdere uitvoering niet zou geschieden door het collegie, mede om redenen in mijn vorig schrijven vermeld. Zeven leden der G-C. verklaarden zich bereid om als leden der gemeente, nadat nog eenige anderen zich daarbij zouden hebben gevoegd, in het belang der predikanten werkzaam te zijn. Op aanraden van een lid der gemeente, die reeds tot de commissie was toegetreden, werd (op 11 Febr.) door mij ook daartoe uitgenoodigd het door den heer St. bedoelde »achtingswaardige lid der gemeente”, die ons plan en besluit aan een lid der nieuwe G-C. mededeelde, zoodat deze op den 12den Febr. hiervan berigt ontving, en zich nu *haastte* om tegelijk met de leden der (oude) G-C. klaar te zijn. In de vergadering van 12 Febr werd daartoe eerst een voorstel gedaan, en in die eerste vergadering reeds ontving de nieuwe G-C. door middel van dat »achtingswaardige lid” berigt van het plan van de leden der (oude) G-C.; den volgenden dag hield zij weder eene vergadering, den 15den zou de circulaire reeds zijn rondgezonden, doch door dat het dien dag Zondag was, is dit eerst den volgenden dag kunnen geschieden.

Met wat regt beschuldigt mij dan den heer St. van onwaarheid? Indien dat achtingswaardige lid der gemeente getuigenis wil geven van hetgeen tusschen hem en mij is besproken op 11, 12 en 13 of 14 Febr. ('t kan zijn dat ik mij één dag vergis) dan zal nog duidelijker blijken of de heer St. al of niet regt had tot zijne beschuldiging.

Het tweede punt: dat de hh predikanten zich vooraf speciaal tot behoud der toelagen, tot de nieuwe G-C., gewend hadden — hetgeen ik betwijfelde — is zeer ligt uit te maken. Nog op 16 Febr. des voormiddags verklaarden twee predikanten zeer ingenomen te zijn met het plan der commissie van de 11 heeren en schenen zij onbekend met dat der nieuwe G-C.

Waaruit ontleent de heer St. dan het regt om mij van onwaarheid te beschuldigen als ik met grond mijn twijfel uit? Ik ontken pertinent onwaarheid te hebben gesproken en werp dus die onwaardige aantijging verre van mij.

Nu kom ik tot het voornaamste doel van mijn schrijven, d. i. mijne meening toe te lichten dat de heer St. *mij* wel heeft tegengesproken, maar geen der feiten, de *hoofdzaken* betreffende, met grond wederlegd heeft.

Men mag toch wel onderscheiden: grondige wederlegging en spitsvondige wederspreking.

De heer St. weêrspreekt in een lang betoog mijn beweren dat in de godsdienstige gevoelens van den heer B. N. de voorname reden gelegen was, waarom de kerkeraad hem weren wilde uit de G-C., maar hij heeft het tegenbewijs niet geleverd. De door den heer St. aangehaalde woorden uit brieven van G.-C. en kerkeraad, dd. 17 Maart en 11 April 1854, bewijzen weinig of niets, omdat zij zijn geschreven vóór dat de bemiddelings-commissie bijeen was geweest, en rapport had uitgebragt, want *daarna* en *daaruit* is bepaaldelijk gebleken wat de reden des kerkeraads was, waarom hij de voorstelling weigerde; van meer belang dan is de correspondentie tusschen beide collegies na het bijeenkomen dier commissie. Indien het mij vergund is ook eene aanhaling te doen, dan wil ik vermelden, wat de G-C. aan den kerkeraad schreef, dd. 2 Augustus 1854, »dat zij ontvangen hebbende het rapport van de gecombineerde commissie dd. 25 Junij, daaruit en bepaaldelijk uit de memorie van de commissie des algemeenen kerkeraads vernomen heeft, dat het hoofdbezwaar tegen de voorstelling van den heer B N. aan de gemeente nu nog hierin gelegen is, dat de benoemde is van eene exclusieve rigting in het godsdienstige.” De kerkeraad heeft dit in zijn antwoord op dien brief niet tegengesproken.

Het komt er op aan te weten, zegt de heer St., en dit beaam ik geheel, wat men door exclusieve rigting in het godsdienstige bedoelde. De heer St. geeft daarvan eene verklaring, die ik met belangstelling en tevens met verbazing heb vernomen. Eindelijk is dan nu bekend wat de kerkeraad met die uitdrukking bedoelde. Herhaaldelijk en met aandrang is vroeger door de G-C. aan den kerkeraad daarom gevraagd. Hij was, ik blijf bij mijn gevoelen, verpligt die te geven. Hij had immers zijn *wensch* geuit, dat nimmer zoodanige leden zitting zouden nemen in de G-C., die van eene exclusieve rigting in het godsdienstige de openbare blijken hadden gegeven en *wilde* zich met de keuze van zoodanig lid niet vereenigen. Nu vraagt het collegie dat zich naar dien *wensch* of liever *wil* zou moeten schikken: wat bedoelt ge daarmede? en krijgt een antwoord, dat zooveel beteekent als: ik zeg het u niet. De heer St. zegt, dat de kerkeraad op het standpunt waar de zaak nu stond, dwaas gehandeld zou hebben, omtrent die uitdrukking alle opheldering te geven. Ik begrijp niet welke dwaasheid er in gelegen is om zijne eigene woorden, wanneer die niet begrepen worden, op te helderen, hetzij dan al of niet verpligt; ik ga verder, ik geloof dat ieder er prijs op moet stellen dat zijne woorden begrepen worden, en bereid moet zijn om, daartoe verzocht, opheldering te geven. De kerkeraad dacht er anders over; de heer St. acht nu zelf wat hij vroeger van wege den kerkeraad eene dwaasheid achtte. Ik betreur het daarentegen zeer, dat die opheldering vroeger door den kerkeraad is geweigerd, anders toch ware misschien veel voorkomen. Het standpunt kwam, waar, dat de kerkeraad op arbitrage aandrong; maar kan er arbitrage plaats hebben zonder dat beide partijen weten waarover, en was nu bij die arbitrage vroeg niet verpligt tot die ophelderingen, indien het punt van geschil niet duidelijk door hem was aangegeven. Ik althans kan niet inzien dat zulks dwaas gehandeld zou zijn.

Ik vernam tevens met verbazing de verklaring van den heer St. Dat »openlijke blijken” kan beteekenen »daden”, dit zal niemand ontkennen, maar dat naar de meening van den heer St. (indien ik ten minste mag aannemen dat wanneer de heer St. zijne gedachte op het papier zet, dit zijne meening is) »exclusieve rigting in het godsdienstige” is »niet orthodoxie, maar onverdraagzaamheid, een bestrijden van leeringen niet door woord maar door ban en dwang” had ik niet kunnen denken. Dus nu is bekend dat de kerkeraad in 1854 den heer B. N. wilde weren als lid van de G-C. of weigerde hem aan de gemeente voor te stellen, omdat hij door daden bewijzen had gegeven van *onverdraagzaamheid, van het bestrijden van leeringen niet door woord maar door ban en dwang!*

De heer St. zegt dat aan mijn betoog de minste schijn van bewijs ontbreekt en na aangehaald te hebben *mijne* conclusie aldus luidende: »volgens het door die commissie uitgebragt schriftelijk rapport was het bezwaar *niet enkel* gelegen in het verzet van den benoemde tegen een beroepen leeraar maar daarin dat de benoemde was toegedaan eene exclusieve rigting” laat *hij* er dadelijk opvolgen. »Het bezwaar was *enkel* gelegen in het verzet enz.” Ik acht hier voldoende tegen deze verklaring van den heer St. over te stellen de duidelijke woorden van het door den heer St. gestelde officieële rapport, luidende: »de kerkeraad kwam tot zijn besluit *niet enkel* op grond van het voor zeven jaren gebeurde (het verzet) maar door zijne meening dat de gezindheid waaruit het verzet des benoemden voortvloeide niet veranderd is; kan de kerkeraad van zulk eene verandering overtuigd worden *het verzet eenmaal gedaan zal naar onze meening hem alsdan niet weerhouden de voordracht aan de gemeente te doen plaats hebben.*” Ik meen met deze aanhaling te kunnen volstaan.

De drie door mij in mijn vorig stuk vermelde verwijten die de kerkeraad m. i. ligtvaardig en zonder grond aan de G-C. deed, doch die de heer St. noemt het vermelden van feiten, worden wel door hem besproken, maar hij toont de gegrondheid of liever de waarheid er van niet aan. Omtrent het eerste, namelijk de weigering der (oude) G-C. om de zaak door scheidsmannen te laten uitmaken, zegt hij, dat de daarvoor door de (oude) G-C. aangevoerde grond een *nietig voorwendsel* is. Door de (oude) G-C. was (zie mijn vorig schrijven) aangevoerd, dat opdragt aan scheidsmannen niet wordt toegelaten over geschillen betreffende de voortdurende kracht van koninklijke besluiten in 1848 grondwettig erkend. Nu vraag ik wat moet men antwoorden aan iemand die maar stoutweg zonder eenige gronden aan te voeren, aan de G-C. *nietige voorwendsels* toedicht, als zij zich wil houden aan de bepalingen van art. 620 wetb. van burg. regtsv. en het 3e addit. artikel der grondwet?

Ik veroorloof mij hier nog deze opmerking. Vroeger in zijne brochure »de herziening enz.” heeft de heer St. met schoone woorden, aan de duidelijke uitdrukking van het koninklijk besluit van 8 Julij 1820 „de tegenwoordige wijze en inrigting van het beheer der kerkelijke inkomsten, *zullen in derzelver geheel blijven bestaan* bij de Nederduitsche hervormde

gemeente van Leyden" dezen zin trachten te geven »de wijze en inrigting van beheer *zullen naar eigen verkiezing mogen worden veranderd.*"

Nu gaat de heer St. verder, door het geheele koninklijke besluit, met een artikel van de grondwet, en een van het wetboek van burg. regtsvordering en bagatelle te behandelen. Vonden zulke leeringen van eenig hoogleeraar ingang, weldra zoude het gedaan zijn met alle orde en regt in maatschappij en kerk.

De heer St. vraagt *mij* »hoe de nieuwe G-C. de hh. van Puttkammer c. s. als ook nu nog uitmakende de G-C. van het Ned. herv. kerkgenootschap kon dagvaarden zonder haar eigen doodvonnis te strijken." Ik weet inderdaad hierop geen antwoord te geven. Het beste ware, dunkt mij, geweest dat de nieuwe G-C. indien zij de (oude) G-C. niet kan dagvaarden, zonder haar eigen doodvonnis te strijken, dit niet gedaan had. Was de nieuwe G-C. door de verlegenheid, waarin zij verkeerde hoe zij de (oude) G-C. zoude aanvallen zonder zelve haar doodvonnis te vellen, oorzaak van de vertraging, dan kan dit wel getuigen van de kracht der tegenpartij (de oude G-C.) maar dan mag de schuld der vertraging van de procedure niet aan die tegenpartij geweten worden, zooals de kerkeraad ten onregte deed.

Ik heb in mijn vorig schrijven gezegd dat de kerkeraad zijne bevoegdheid tot het verbieden der collecte tot instandhouding van de openbare eeredienst niet aangetoond heeft. Evenmin heeft hij dit gedaan voor de collecte door hem daarna ingesteld. De heer St. blijft daaromtrent ook in gebreke. De (oude) G.-C. heeft die bevoegdheid ontkend, en zegt de heer St. »het bewijs voor die ontkenning heeft zij niet aangevoerd." Maar is de zaak niet van te veel gewigt om zich er aldus af te maken. De kerkeraad heeft door zijnen stouten maatregel eene daad verrigt die meer dan iets anders de gemeente in rep en roer heeft gebragt, verdeeldheid en scheiding heeft veroorzaakt en velen van het ter kerke gaan terug houdt. Het is een maatregel, waarvoor men om de gevolgen, zou hebben moeten terug deinzen, ook al ware de bevoegdheid daartoe niet betwist. De kerkeraad en niet de nieuwe G.-C. besloot tot dien maatregel en voerde dien uit; mogt men dus niet verwachten dat hij zijne bevoegdheid daartoe alsmede de noodzakelijkheid er van zou aantoonen? Mij is geen reglement bekend waarop zulk eene bevoegdheid des kerkeraads zoude steunen, maar wel weet ik dat alles wat de regeling van het beheer der kerkelijke goederen betreft, niet tot den werkkring des kerkeraads behoort. Is men van een tegenovergesteld gevoelen, welnu men bewijze de bevoegdheid des kerkeraads en toone aan op grond van welk reglement hij handelde, en de heer St. zeggen kon, »dat hij (de kerkeraad) de magt had, ook toen de nu ontslagene G.-C. nog de wettige was, haar het collecteeren onder de godsdienstoefeningen te verbieden."

De heer St. beweert dat de nieuwe G.-C. de toestemming der (nieuwe) collecte aan den kerkeraad verzocht en van hem verkreeg en dat de verantwoordelijkheid van dien maatregel in de eerste plaats rust op de nieuwe G.-C.

Ik geloof dat de heer St. dit zeer ten onregte beweert. Het blijkt toch duidelijk, dat de geheele maatregel van den kerkeraad uitging en dat niet de nieuwe G.-C. maar de kerkeraad tot schorsing en weder-invoering der collecte besloot:

1°. Uit de afkondigingen van den predikstoel op 22 Febr. en 1 Maart jl. welke luiden als volgt:

»Wat de tweede inzameling betreft hebben wij u mede te deelen dat *de kerkeraad aan wien bij de wet* (?) de regeling der collecte in de openbare godsdienstoefeningen is opgedragen het noodig geoordeeld heeft de tweede collecte voorloopig en tijdelijk te schorsen, zoodat de inzameling daartoe *geen plaats zal mogen hebben.*"

»Aan de gemeente wordt bekend gemaakt, dat van heden af de tweede collecte *door den kerkeraad wederom wordt ingevoerd*, doch dat zij niet meer zal gehouden worden van wege de ontslagene G.-C., maar van wege die commissie, welke laatstelijk door de gemeente is benoemd en dat in deze godsdienstoefening die inzameling geschieden zal door de hh. . . . . ."

2°. Uit den brief van den kerkeraad aan elk der hh collectanten, waarin hij (*de kerkeraad*) en niet de nieuwe G.-C. de collectanten het collecteeren verbood en hen zoo goed als uit hunne betrekking ontsloeg of liever wilde ontslaan. Deze brief luidt aldus:

Leyden 19 Febr. 1863.

Onder dankzegging voor de door u aan de gemeente bewezen dienst, geeft de algemeene *kerkeraad* aan wien bij kerkelijk reglement (?) het regelen der collecte in de openbare godsdienstoefeningen is opgedragen u kennis dat de tweede collecte, die tot hier toe door u als handelende voor de ontslagene G.-C. werd gedaan, voorloopig is geschorst en dat mitsdien reeds op aanst. Zondag den 22sten dezer door den dienstdoenden predikant voor de tweede collecte »*geene* aanbeveling zal worden gedaan en er dientengevolge ook geene inzameling door u zal kunnen of *mogen plaats hebben.*"

Namens den kerkeraad,
(get.) W. SCHEFFER, loco Praes.
R. KOOPMANS v. BOEKEREN, Scriba.

Op den kerkeraad rust dus alleen de verantwoordelijkheid van den maatregel.

Omtrent hetgeen de heer St. aanmerkt op mijn beweren, dat de door den kerkeraad genomen maatregel is onwaardig en ongepast, laat ik het oordeel aan den lezer over. Ik noemde dien maatregel ook onnoodig, vooral het instellen der nieuwe collecte, omdat ik niet weet waarvoor gecollecteerd wordt. De heer St. zegt daaromtrent: »Het antwoord daarop is boven reeds gegeven." Hiermede kan niet anders bedoeld zijn dan: »Nu zag zij (de nieuwe G-C.) hoe, indien zij gelden in haar bezit had, zij die ten nutte der gemeente zou kunnen besteden om in deze (toelage aan de predikanten?) en andere (?) betalingen te voorzien, die de oude G-C., om welke redenen ook, mogt nalaten." »*Deze*" betalingen waren de toelage aan de predikanten en moest daarvoor nog gecollecteerd worden, dan is dit in strijd met het aangevoerde in den brief des kerkeraads, waarin op bl. 11 staat: »reeds den 28sten Februarij was er meer dan de voor 1863 benoodigde *f* 1800 *ontvangen*" Een van beiden dus: of de kerkeraad of de heer St. zijn hier in dwaling, want was het bedrag voor de toelage reeds *ontvangen*, dan behoefde daarvoor niet meer gecollecteerd te worden, of was dit noodig, dan was het bedrag niet ontvangen. De *andere betalingen*, welke die zijn weet ik niet. *Al wat tot de instandhouding van de openbare eeredienst vereischt wordt*, wordt betaald door de (oude) G-C. Zoo ontving nog dezer dagen ds. Koopmans van Boekeren de kosten van transport wegens zijn beroep herwaarts. De uitbetaling was eenigzins vertraagd, omdat ZWEw. niet alleen reclameerde de transportkosten van Harlingen naar Leyden, maar ook restitutie van die van Eelde naar Harlingen. Deze laatste is niet verpligtend, doch geschiedt toch wanneer de kerkeraad dit in het belang der gemeente wenschelijk acht. Om voor die uitbetaling verantwoord te zijn, moet worden overgelegd het daartoe strekkend bewijs des kerkeraads, 't geen aan ds. van Boekeren niet bekend was. Dit bewijs, gedateerd 10 April 1863 en onderteekend door W. Scheffer, loco Praesidis, en J. F. Kuyper, loco Scribae, is door ZWEw. zelven aan de (oude) G-C. ingeleverd, waarop dadelijk de betaling is gevolgd, en waarvoor de (oude) G-C. door ds. van Boekeren is gekwiteerd den 15den April 1863. Indien door de nieuwe G-C. eenige betalingen werden gedaan, dan had de bovengenoemde daaronder in de eerste plaats moeten behooren, want het was eene onverpligte maar met onderling goedvinden van G-C. en kerkeraad overeengekomen betaling aan een der hh. predikanten, en deze hadden zich immers reeds vroeger voor hunne materiele belangen gewend tot de nieuwe G-C., zooals openlijk uit de courant en uit den brief des kerkeraads is gebleken.

De heer St. zegt verder: »de maatregel des kerkeraads heeft geen nadeel te weeg gebragt, want er wordt meer gecollecteerd." Ik vraag waarom vermeldt de heer St. dit feit? Wist de kerkeraad zulks vooraf en heeft hij *daarom* den maatregel met de collecte genomen? Vermeldt de heer St. dit feit om den maatregel te vergoelijken? Het feit is waar en is veel beteekenend. Het is als eene stem die van honderden in de gemeente opgaat om den maatregel des kerkeraads af te keuren. Het is een krachtig protest door daden gesteund tegen de handelwijze des kerkeraads.

De heer St. heeft de beantwoording der beide door mij gestelde hoofdvragen niet wederlegd. Daaromtrent zegt hij alleen aan het einde van zijn stuk: »Omtrent de beantwoording der beide vragen die de heer S. gaf, veroorloven wij ons nog deze aanmerking. Op de vraag: door wien zijn de verwikkelingen ontstaan? kon geantwoord worden: 1°. door de G-C., die eene onvoorzigtige keus deed, 2°. door den KR., die zich met deze keus maar niet wilde vereenigen. Op de andere vraag: wie is oorzaak van de thans bestaande spanning in de gemeente? kan geantwoord worden: 1°. de oude G-C., die door de intrekking der toelage tot het predikants-tractement tot al het daaropvolgende aanleiding heeft gegeven; 2°. de KR. en de nieuwe G-C. door hunne besluiten omtrent de tweede collecte."

Wat de eerste vraag betreft; het spreekt van zelf dat als de G-C. den heer Bodel Nyenhuis niet benoemd had, de kerkeraad hem niet had kunnen weigeren, dat is zeer logisch; maar ik moet den heer St. daarop antwoorden, dat het niet voldoende is alleen te zeggen, alsof het een feit is, dat de G-C. eene onvoorzigtige keus deed toen zij dien heer benoemde, die van zijne jeugd af te Leyden had gewoond en altijd in de gemeente was hooggeacht, die vele jaren in administratie was werkzaam geweest en gedurende *zestien* jaren als ouderling de gemeente had gediend. De heer St. had dit moeten aantoonen en bewijzen. Hij zal mij toch ten goede houden dat ik niet aanneem dat, wat hij maar zegt of als feit vermeldt, waar en zoo goed als bewezen is. De heer St. had dus moeten bewijzen, dat de keus onvoorzigtig was en de weigering des kerkeraads daardoor onvermijdelijk, dan had men de waarde van zijn beweren kunnen beoordeelen. Evenwel *op de wijze* van den heer St. *redenerende* en volgens zijne zienswijze, dat namelijk de reden van de weigering des kerkeraads lag in het verzet en niet in de exclusieve rigting van den benoemde, zou even goed geantwoord kunnen worden op de eerste vraag: door wien zijn de verwikkelingen ontstaan? 1°. door den kerkeraad, die in 1847 eene onvoorzigtige keus deed door het beroepen van een predikant, dat het verzet van een gemeentelid, waarmede velen instemden, uitlokte; 2°. door de G-C. die eene onvoorzigtige keus deed door het benoemen van een lid, dat het verzet van den kerkeraad ten gevolge had. En op de tweede vraag; wie is oorzaak van de thans bestaande spanning in de gemeente? 1°. de kerkeraad door het beroepen van predikanten tegen het uitdrukkelijk verlangen van een zeer aanzienlijk aantal gemeente-leden, waardoor de inkomsten (plaatsgelden, collecte, inschrijvingen enz.) aanmerkelijk zijn verminderd; 2°. de G-C., die de toelage aan de predikanten, door buiten hare schuld verminderde inkomsten, niet langer kon betalen. Doch ik herhaal het, ik heb hier voor een oogenblik den redeneertrant van den heer St. gevolgd, maar wensch dien niet tot den mijnen te maken. Dergelijke gezochte redeneringen toch komen niet overeen met het gewigt der zaak, en getuigen of van weinig waardering daarvan of van zwakte. Indien de heer St. mijn schrijven met een zoo uitvoerig antwoord vereerde, waarom *mij* met zulke spitsvondige redeneringen, met vitterijen op woorden en uitdrukkingen aangevallen, in plaats van de hoofdkwestie en de hoofdzaken, waar het op aan komt, te behandelen. Het is geene waardige handelwijze, de aandacht daarvan af te leiden en die bij voorkeur te doen vestigen op uitdrukkingen en punten van weinig belang.

Het voornaamste van alles waarop ik in mijn vorig schrijven uitvoerig heb gewezen, en dat de bron is van al wat tot den tegenwoordigen strijd in de gemeente aanleiding heeft gegeven, wordt door den heer St. aan het slot van zijn schrijven kort en wel op luchtige wijze aangeroerd.

Ik zeide in mijn vorig stuk: »dat de kerkeraad meer eerbiedige het regt en de aanspraken der gemeente, meer eerbiedige de overtuiging van andersdenkenden. — Het is helaas te betreuren, dat hij de onverdraagzaamheid op godsdienstig terrein, de verdeeldheid onder de leden van hetzelfde kerkgenootschap, de veroordeeling en uitsluiting van anderen, wegens verschil van denkwijze, niet meer heeft weten tegen te gaan." Door gebrek aan die eerbiediging van de overtuiging van andersdenkenden, door onverdraagzaamheid, heerschzucht en willekeur is m. i. de kerkeraad de oorzaak van al de onrust en tweedragt in de gemeente.

Voor ik eindig heb ik nog eene vraag, ik doe die echter niet aan den heer St. maar in het algemeen. De heer St. verdedigt de meening dat de heer B. N. niet is geweerd om zijne exclusieve rigting, nog minder omdat hij orthodox is; maar indien hij was toegedaan de moderne rigting in de theologie, zou de kerkeraad hem dan geweerd hebben, al had hij zich vroeger tegen het beroep van een' predikant verzet, en zoude eigenlijk de heer B. N. niet geweerd zijn omdat hij is . . . . . orthodox?

Ik herhaal ten slotte wat ik in den aanvang zeide, ik heb wel gedacht dat ik van den heer St. een antwoord konde krijgen, maar een zaakrijk antwoord; doch wensch er nu van verschoond te worden, indien ik in spitsvondig en onnoodig twistgeschrijf moet vervallen; daar begeef ik mij niet in. Niet dat ik een antwoord van den heer St. schroom, neen, door het van hem ontvangene ben ik, zoo mogelijk, nog in mijne overtuiging gesterkt, dat aan den kerkeraad van alles de schuld ligt [1]).

J. SCHELTEMA.

---

1) Opmerkelijk en van groot gewigt is het oordeel van het kerkelijk orgaan, de *Kerkelijke Courant*, over de handelwijze van den kerkeraad, voorkomende in N°. 19, van 9 Mei 1863. Het verheugde mij dit oordeel van een onpartijdige te vernemen, en ik beveel de lezing daarvan aan elk die in deze zaak belang stelt ten sterkste aan.

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. C. DRABBE.